

YAYIN ETİĞİ KOMİTESİ (COMMITTEE ON PUBLICATION ETHICS COPE) İYİ BİR YAYIN İÇİN REHBER

Neden rehberlik hizmetleri geliştirildi?

COPE 1997 yılında araştırma ve yayın etiği konusundaki ihlalleri işaret etmek amacıyla kuruldu. Bilimsel editörler için bir tartışma ve danışma platformu oluşturan gönüllü bir kuruluş olarak sorunlar için pratik sonuçlar bulmayı amaç edinmiştir. Bilimsel yayınlama konusunda en iyi uygulamaların tanımlanmasının gerekli olduğunu ve bu rehberin yazarlar, editörler, dergi yönetim kurulu üyeleri, okuyucular, dergi sahipleri için yararlı olduğunu düşündük. Entellektüel dürüstlük bütün tıbbi ve bilimsel çalışmalarda desteklenmeli ve bu sayede yayın etiği konusunda kişiler daha çok bilgilendirilmeli ve suistimaller engellenmelidir. Bu rehberin üretilmiş olmasının amacı budur. Bu konuda başvurulabilecek diğer rehber çalışmalar da ekte listelenmiştir.

Bu rehber nasıl geliştirildi?

Bu rehberin ilk versiyonu komitedeki üyelerin bireysel çalışmaları olup daha sonra geniş kapsamlı bir müzakereden geçirilerek taslak olarak hazırlanmıştır. İşaret ettiği konular şöyledir: çalışma programı, ahlaki onay, veri analizi, yazarlık, çıkarların çatışması, yeniden gözden geçirme, gereksiz yayınlama, çalıntı, editörün görevleri, medya ilişkileri, reklamcılık, dürüstlüğün ihlali durumuyla başa çıkma yolları.

Bu rehberin amaçları nelerdir?

Bu rehberin amacı sıkı kuralları koymaktan çok tavsiye verici olmak ve zaman içerisindeki değişimlere ayak uydurmaktır. Bu rehberin editörler tarafından kabul görmesini, bu sayede geniş bir çevreye yayılmasını ve kullanıcıları tarafından geliştirilmesini umut ediyoruz.

1. Çalışma programı ve ahlaki onay

Tanım

İyi bir araştırma bulgularla iyi desteklenmiş, iyi planlanmış, uygun tasarlanmış ve ahlaki olarak onaylanmış olmalıdır. Daha düşük standartlarda bir araştırma gerçekleştirmek suistimallere olanak verebilir.

Eylem

- 1 Laboratuvar ve klinik araştırmalar belirli kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmeli ve deneme çalışmalarının arkasındaki mantıklı açıklamalar yazılı belgeler halinde saklanmalıdır.
- 2 Bilimsel araştırmadaki kuralları (protokoller) sadece veri toplamak yerine spesifik sorulara cevap vermenin yollarını aramalıdır.

3. Bu kuralları bütün katkısı bulunan kişiler, işbirliği yapanlar ve eğer uygunsa katılımcılar tarafından ortak verilmiş kararların sonucu olmalıdır.
4. Protokolün son hali araştırma kaydının bir kısmını oluşturmalıdır.
5. Katkıda bulunan kişilerin ve işbirliği yapanların görevleri ile yazarlık ve yayın konularında net tanımlamaların yapılması ve bunlar hakkında erken bir fikir birliğinin oluşturulması tavsiye edilir.
6. İstatistiksel çalışmalar çalışma programının erken evrelerinde ele alınmalı, ne çok fazla ne de çok az katılımcı olmamasına dikkat edilmelidir.
7. Uygun bir şekilde kurulmuş araştırma komitesi tarafından alınacak resmi ve belgelenmiş ahlaki onay insanları, tıbbi kayıtları ve insan dokusu içeren bütün çalışmalarda şart koşulmalıdır.
8. Araştırmalarda insan dokusu kullanılıyor ise en yüksek ahlaki standartlara, örneğin Bioetik Nuffield Konseyinin tavsiye ettiği standartlara uyulmalıdır.
9. Tamamıyla bilgilendirilmiş bir komitenin onayı aranmalıdır. Her zaman bu mümkün olmayabilir, bu durumlarda uygun bir şekilde kurulmuş araştırma komitesi durumun ahlaki olarak kabul edilebilirliğine karar vermelidir.
10. Katılımcılar tamamıyla bilgilendirilmiş bir onay veremiyorlarsa, araştırma Tıp Bilimleri Uluslararası Organizasyonu gibi uluslararası kurumlar tarafından hazırlanmış rehberleri takip etmelidir.
11. Hayvan kullanmayı gerektiren deneylerin yerel, ulusal, ahlaki, düzenleyici ilkelere ve yerel ruhsatname şartlarına tam olarak uyması gerekir.
12. Resmi denetleme bütün araştırma projeleri için sağlanmalıdır. Resmi denetlemelerin kalite kontrolü yapılmalı ve çalışmalarla ilgili kayıtlar sık ve ayrıntılı bir şekilde, geçmiş 15 yıla kadar olan süre boyunca incelemelidir.

2. Veri analizi

Tanım

Veri uygun bir şekilde analiz edilmelidir, ancak uygunsuz analiz dürüstlüğün suistimali anlamına gelmez. Verinin isteğe göre değiştirilmesi dürüstlüğün suistimali anlamına gelir.

Eylem

1. Verilerin elde edilmesinde ve incelenmesinde kullanılan bütün kaynaklar ve yöntemler, elektronik ortamda işleme tabi tutulmuş olanlar dahil olarak belirtilmelidir. Dışarıda bırakılan verilerin bırakılma

- nedenleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıdır.
- Analiz yöntemleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıdır, eğer yaygın bir şekilde kullanılan yöntemler degillerse başvuru referanslar için açıkça not düşülmelidir.
 - Altgrupların post hoc analizleri belirtildiği sürece kabul edilebilir. Belirtilmediği takdirde, analiz post hoc kabul edilemez.
 - Makalenin tartışma kısmı ele alınmış önyargılı konulara değinmeli ve bunlarla çalışmanın planlanmasında ve yorumlanması sürecinde nasıl başa çıkıldığını açıklamalıdır.

3. Yazarlık

Tanım

Birçok girişimde bulunmuş olmasına rağmen yazarlığın tanımı konusunda tüm dünyaca kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır (bakınız: ek). Yazarlar en azından çalışmanın belli kısımları için sorumluluğu almalıdırlar.

Eylem

- Yazarlık ünvanı araştırmacının hem entellektuel katkısının, hem de verilerin toplanması ve buna benzer diğer rutin işlerin gerçekleştirilmesinin sonucu olarak verilmelidir. Eğer sadece belli bir kişiye atfedilemeyecek bir çalışma ise o kişi yazar ünvanını almamalıdır.
- Ünvanın kime verilmesi gerektiği konularında çıkan karışıklıkları önlemek için araştırma projesinin erken aşamalarında yazarın kim olacağına kimlerin de sadece dışardan katkıda bulunacağına karar verilmesi yardımcı olacaktır.
- Eğer makale çeşitli tıbbi ilaçlar geliştiren firmalarda çalışan profesyoneller tarafından yazılmışsa, firmaların isimleri mutlaka belirtilmelidir, herhangi bir olası çıkar çatışması da belirtilmelidir.
- Bütün yazarlar makalenin içeriği için sorumluluk almalıdırlar. Birçok araştırmanın disiplinler arası bir çalışmayı gerektiren doğasından ötürü bu biraz zorlaşabilir, bu durumda bireysel katkıların ayırt edilmesi bu sorunu çözebilir.
- Herhangi bir belirsizlik ve kararsızlık ile karşı karşıya kalma durumunda yazarın "Yazarlara Tavsiyeler" kısmını dikkatlice okuması tavsiye edilir.
- Yazarlar isimlerinin herhangi bir çalışmada kullanılmasında tedbirli olmalıdırlar.

4. Çıkarların çatışması

Tanım

Çıkar çatışması yazarların, eleştirmenlerin, editörlerin çıkarlarının ve amaçlarının tam olarak açık olmadığı durumlarda ortaya çıkan durumlardır ve yayınlanan materyal üzerindeki hükümlerini etkiler.

Ortaya çıktıktan sonra mantıklı bir okuyucunun yanlış yönlendirildiği ya da kandırıldığı duygusuna kapılmasına

yol açacak durumlar olarak da tanımlanırlar.

Çıkar çatışmaları kişisel, ticari, politik veya mali sebeplere bağlı olabilir.

Mali çıkarlar şöyle olabilir; istihdam yaratma, araştırma fonu sağlama, hisse ve ortaklıklar elde etme, danışmanlıktan gelir sağlama, şirketlerden çeşitli işler için destek alma, görevlilerin seyahat masraflarının şirket tarafından karşılanmasına.

Eylem

- Yazarların, araştırmacıların ya da eleştirmenlerin bu tarz olası çıkarları editörlere bildirilmelidir.
- Editörler aynı zamanda ilgili çıkar çatışmalarını okuyucularıyla paylaşmalıdır, eğer sadece şüphe varsa bile bu okuyucuya açıklanmalıdır.
- Aynı zamanda, editörler kendileri ve kendi takımının içindeki ilgili çıkar çatışmalarını da okuyucuyla paylaşmalıdır.
- Bazen çıkar çatışmaları çok kadar fazla olabilir, bu durumda ya çalışma yayınlanamayacak duruma gelecektir ya da çatışmaya yol açan kişiler (örneğin, eleştirmenler ya da editörler) yayın hakkında karar verme organlarının dışında bırakılmalıdır.

5. Hakemlik

Tanım

Hakemler, editörler tarafından seçilen, çalışmaların gelişmesinin sağlanmasını amaçlayan yazılı görüşler sunan bağımsız uzmanlardır.

Çalışma yöntemleri dergiden dergiye değişmektedir, ancak bazı dergiler eleştirmenin ismiyle beraber anıldığı tam ya da edit edilmiş raporun açıkça belirtildiği bir prosedür izlemektedir.

Eylem

- Yazarların eleştirmenlere yapacakları öneriler çoğunlukla faydalıdır, ancak bu önerilerin editörlerin üzerinde bir zorunluluk yaratmaması gerekir.
- Eleştirmenler kendi değerlendirmelerini gizlilik kurallarına göre saklamalıdırlar ve spesifik bölümler için fikir vermesi istenen (editörün izniyle) eleştirmenin meslektaşları da bu gizlilik kurallarına uymalıdır.
- Teslim edilmiş yazılar elde tutulmamalı ya da kişisel kopyası oluşturulmamalıdır.
- Editörler ve eleştirmenler yazarın izni olmadığı takdirde araştırmada kullanılmış verileri, kanıtları ve yorumları kullanmamalıdırlar.
- Eleştirmenler hızlı, açık, özenli, saygılı, yansız, doğruluğu ispat edilebilir raporlar vermelidirler.
- Eğer eleştirmenlerin dürüstlüğü suistimali konusunda şüpheleri varsa, editöre bu konuyu bildirmelidirler.
- Dergiler, hakemlerinin özenli tanımlarını, seçim ve itiraz sürecini yayınlamalıdır ,
- Dergiler aynı zamanda kabul edilme oranlarının düzenli kontrolünü ve yayın sayılarını açıklamalıdırlar.

6. Gereksiz yayın

Tanım

Gereksiz yayın iki veya daha fazla yazının, tüm referansları vermeden, aynı hipotezi, verileri, tartışma noktalarını ve sonuçları kullanmasıyla ortaya çıkar.

Eylem

1. Daha fazla teyide ihtiyacı olmadığı sürece yayınlanmış çalışmaların tekrar yayınlanmasına gerek yoktur.
2. Toplantı tutanaklarında daha önceden yayınlanmış bir yazının özetinin yayınlanması için müteakip bir sunum yapılabilir, fakat sunum sırasında tam bir açıklama yapılmalıdır.
3. Bir yazının başka bir dilde tekrar yayınlanması orjinalinin kaynağının tam ve önemli noktalarının sunumunun belirtilmesi kaydıyla kabul edilebilir.
4. Bir yazı teslim edilirken, yazar aynı zamanda ilgili yazıların ayrıntılarını ve farklı bir dilde bile olsa basılmakta olan benzer yazıları bildirmelidir.

7. Çalıntı

Tanım

Çalıntı başkalarının yayınlanmış ya da yayınlanmamış fikirlerini ya da yazılarını yeni bir yazar adı altında tamamıyla, bazen farklı bir dile çevirerek, referans vermeden kullanmaktır.

Planlama, araştırma, yazıya geçirme ya da yayınlama aşamalarının herhangi birinde gerçekleşebilir; hem kağıt, hem de elektronik formatlar için geçerlidir.

Eylem

1. Bütün kaynaklar belirtilmelidir, eğer başkalarının çalışmalarından büyük ölçüde yazılı ya da tanımlayıcı materyal kullanılıyorsa, bu kişilerden izin alınmalıdır.

8. Editörlerin görevleri

Tanım

Editörler dergilerin yöneticileridir. Bir önceki editörden devraldıkları dergiyi iyi bir konuma getirerek bir sonraki editöre devretmek isterler.

Çoğu editör derginin yönünü tayin eder ve güçlü bir ekip oluşturur.

Editörler, okuyucular, yazarlar, görevliler, dergi sahibi, yayın kurulu üyeleri, reklamcılar ve medya da dahil olmak üzere bir dergiyi oluşturan tüm bileşenlerin, ilgi ve çıkarlarını göz önünde bulundurmalı ve bunlar arasındaki dengeyi sağlamalıdır.

Eylem

1. Editörlerin bir yazının yayımı için vereceği kabul ya da red kararını sadece yazının önemine, orjinalliğine, açıklığına ve çalışmanın derginin konusuyla ilgisine bakarak vermelidir.
2. Dergide yayınlanmış önceki yazılara karşı iddialı mahiyette

olan yazılara özellikle sempatik bir ilgi verilmelidir.

3. Olumsuz sonuçları rapor eden yazılar da dergiye dahil edilmelidir.
4. Bütün orjinal çalışmalar yayınlanmadan önce olası önyargılar ve çıkar çatışmaları dikkate alınarak revizyondan geçirilmelidir.
5. Editörler bütün yazılara gizlilik kuralları çerçevesinde davranmalıdırlar.
6. Yayınlanmış bir yazıda major hatalar ortaya çıkarsa editörler hatanın net bir biçimde mümkün olduğunca hızlı bir şekilde düzeltilmesinin sorumluluğunu üstlenmelidirler.
7. Dürüstlüğün suistimalinden süphelenildiği durumlarda, editör ilgili kurumla irtibat kurmadan önce yazara bildirmelidir.
8. Editörler yazarlar için hazırlanmış bilgilendirme yazısında araştırmalarında kullanacakları hastaları bu konuda bilgilendirmelerinin ve rızalarını almalarının gerektiğinin belirtilmesini sağlamalıdırlar.

9. Medya ilişkileri

Tanım

Tıbbi araştırmaların bulguları artan bir şekilde medyanın ilgisini çekmektedir.

Gazeteciler araştırmaların ilk aşamalarındaki sonuçlarının sunulduğu bilimsel toplantılara katılmakta ve gelişmeleri kitlelere haber vermektedirler.

Eylem

1. Medyanın iletişim kurduğu yazarlar çalışmaları hakkında medyayı mümkün olduğu kadar dengeli bir biçimde bilgilendirmelidirler ki spekülasyonlar önlenibilsin.
2. Bir yazının eleştiren bir dergide ve kitle iletişim araçlarında aynı anda yayınlanması tavsiye edilir, bu şekilde yeterli kanıtın ve verinin bilgili ve eleştirel okuyucuya sunulmuş olması sağlanır.
3. Bunun mümkün olmadığı durumlarda, yazarlar gazetecilere doğru haberler üretmeleri için yardımcı olmalıdır, fakat ilave veri sağlamaktan kaçınmalıdırlar.
4. Özellikle de araştırmadan klinik sonuçlar elde edilmiş ise araştırmaya yardımcı olmuş hastaların araştırmanın sonuçlarını medyadan daha önce öğrenmesi için her türlü çaba harcanmalıdır,
5. Eğer gazeteciler bilimsel toplantılara katılıyorsa yazarların organizasyonu hazırlayanlar tarafından tavsiye edilmeleri gerekir.
6. Yazarları çalışmalarının yayınladığı dergilerin medya ile ilişkiler konusundaki politikaları hakkında bilgilendirmek yardımcı olur.

10. Reklamcılık

Tanım

Birçok bilimsel dergi ve toplantı pazarlamadan önemli miktarda gelir elde etmektedir.

Yeniden basımlar da aynı zamanda çok kazançlı olabilmektedir.

Eylem

1. Editörün kararları reklam gelirleri ve yeniden basım fırsatlarından etkilenmemelidir: editörlük ve reklam uygulamaları kesinlikle birbirinden ayrılmalıdır.
2. Yalınış anlamalara meydan verecek reklamlara izin verilmemelidir, ayrıca editörler aynı materyal için tüm dergilerin genelinde kullanılmış olan kriterlere bağlı kalarak yazılar hakkında kendi eleştirilerini yayınlamamalıdır.
3. Bir düzeltmenin eklenmediği durumlarda yeniden basımlar orijinaline sadık kalmalıdır.

Dürüstlüğün suistimali ile mücadele

1. İlkeler

1. Bir suistimalin olup olmadığının tespiti için kullanılan en genel ilke doğru olmayan bir şeyin insanlar tarafından doğru olarak algılanmasına niyet edilmiş olmasıdır.
2. Suistimal incelenirken sadece belirli bir harekete ya da ihmal için değil; araştırmacının, editörün, eleştirilenin ya da yayıncının niyetinin ne olduğuna da odaklanmak gerekir.
3. Suistimal kasıtlı olabildiği gibi dikkatsizce, sonuçları düşünmeden hareket etmiş olmanın ya da ihmalkarlık sonucu da olabilir.
4. Belirlenmiş kurallar bu konuda bilincin artmasını sağlayabilir, ancak bunların çok da geniş kapsamlı olmaların bekleyemeyiz.

2. Suistimalin araştırılması

1. Editörlerin basit bir şekilde suistimal edilmiş kuşkusu taşıyan yazıları hemen reddetmemelidir. Ahlaki olarak vakayı izlemekle yükümlüdürler. Ancak, olası suistimal olan vakaların nasıl araştırılması ve cevap verilmesi gerektiği zordur.
2. COPE her zaman yardımcı olmaya hazırdır, ancak kanuni sebeplerden dolayı yazarı belli olmayan vakalarda sadece tavsiye verebilir.
3. Hangi harekette bulunulması gerektiğine editör karar verir.

3. Ciddi suistimal

1. Editörler, bütün iddiaları ve şüpheleri ciddiye almalıdır, aynı zamanda yasal olarak yapabileceklerinin de sınırlı olduğunun farkında olmaları gerekir.
2. Editörler, suçlanan yazarların işverenlerinin ne zaman uyarılması gerektiğine karar verirler.
3. Bir takım kanıtlar gereklidir, ancak işverenler suçlamaları araştırmak için süreci başlatmışlar ise editörlerin vakanın hepsini toplaması gerekmez. Aslında, bu

tarz bir hareket editörler açısından ahlaki olarak doğru olmaz, çünkü bu durum yazarlarla ilgili önemli soru ve sorunların etrafa yayılmasına sebep olur.

4. Eğer editörlere suistimal hakkında inandırıcı kanıtlar sunulursa-belki eleştirilenler tarafından-bunları, yazarların yaptıklarını belirterek zaman kaybetmeden işverenlere iletmelidirler.
5. Eğer suçlamalar ciddi kanıtlarla desteklenemezse, editörler uzman kişilerin yardımlarına başvurabilirler.
6. Eğer uzman kişiler araştırmalarla ilgili ciddi sorular ve sorunlar bulurlarsa editörler işverenleri bilgilendirmelidirler.
7. Eğer uzman kişiler herhangi bir delil bulamazlarsa, tüm yazım işleri normal seyrinde takip etmelidir.
8. İnandırıcı kanıtların tespit edilmesi ve bir işverenin olmaması durumunda yazar eğer kayıtlı ise Genel Tıp Konseyine bildirilebilir.
9. Vakayı araştırarak hukuki bir organın yokluğu durumunda, editör vakanın dergide yayınlanmasının önemine karar verip yayına izin verebilir. Bu durumda hukuki bir tavsiye almak gerekli olabilir.
10. Eğer editör işverenin suçlama hakkında yeterli bir inceleme yapmadığı inancını taşıyor ise, yayınlanan yazının altına okuyucu için durumu açıklayan bir not düşülmesi önemli olabilir. Hukuki bir tavsiye almak gerekli olabilir.
11. Yazarlara suçlamalar karşısında kendilerini savunma fırsatı tanınmalıdır.

4. Daha az ciddi olan suistimler

1. Editörler, gereksiz yayın, yazar adının üzerinde aldatmaca, çıkar çatışmalarının çalışmaya yansıtılması gibi daha az ciddi suistimallerde olaya müdahale etmenin gereksiz olduğuna karar verebilirler. Her ne kadar bağımsız bir uzmana başvurmak mantıklı görünse de, kanıtların aşıkardığı durumlarda bu gereksizdir.
2. Editörler, çok küçük bir suçlamanın bile yazarlar için ciddi etkileri olabileceğini unutmamalıdır, dolayısıyla işverenlerden olayı incelemelerini istemek gerekli bir girişim olacaktır.
3. Yazarların en küçük bir suçlamaya bile karşılık vermelerine fırsat verilmelidir.
4. Yazarın hatasının olduğuna karar verildiği zaman editörler aşağıda belirtilen müeyyidelerden birisini uygulayabilir.

5. Müeyyideler

Müeyyideler ayrı olarak ya da birlikte uygulanabilirler. Aşağıdaki müeyyideler ciddiyetlerine göre sıralanmıştır:

1. Yazara ilkelerin yanlış anlaşıldığını samimi bir şekilde açıklayan (ve eğitim) bir mektup.
2. Gelecekteki araştırmalar için uyarıcı nitelik taşıyan bir mektup.

3. İlgili kurumun yüksek kurumuna ya da finansal kaynak sađlayan organa resmi bir mektup.
4. İlgili suçun yayınlanması.
5. İlgili suç ile ilgili tüm detayların açıklanması.
6. Gelecekte suçu işleyen şahıs, kurum veya üiteden gelecek bütün yazıların geri çevirilmesi.
7. Diğer dergilerin editörlerini ve ilgili otoriteleri bilgilendirerek resmi olarak yazının bilimsel literatürden geri çekilmesi.
8. Olayın ilgili otoritelere ve kuruluşlara rapor edilmesi.